

Miklós Száray

UPUTA I PRIJEDLOG NASTAVNOG PLANA

uz udžbenik Miklósa Szárayja

Povijest III

za 11. razred gimnazije

Oktatóskutató és Fejlesztő Intézet, Budimpešta

Karakteristike udžbenika

Novi udžbenik za 11. razred gimnazije ima u središtu ispunjavanje promijenjenih kriterija nastavnog plana i ispita zrelosti. Nadamo se da je ovaj udžbenik idealno nastavno sredstvo za obrađivanje prošlosti ne na tradicionalan način, nego *postavljanjem povijesnih izvora u središte*. U skladu s novim kriterijima ispita zrelosti nastava povijesti zahtijeva drugačiji način predavanja i iskorištavanja vremena. Analiza izvora koja se vrši zajedno s učenicima zahtijeva mnogo vremena, za što naš udžbenik pokušava osigurati sve uvjete.

Učeničko znanje o povijesti sastoji se od dva čimbenika: od osnovnih saznanja koja pruža udžbenik odnosno od saznanja do kojih učenici dolaze uz pomoć nastavnika ili samostalnim radom, iskorištavanjem izvora u udžbeniku (tekstovi, slike, prikazi, zemljovid). Znanje o povijesti je „živo“ i može se primijeniti ako je udio spomenutih sastavnica znatan, ako izvori ne djeluju kao ilustracija ili dokaz autorovih teza nego čine temelj za nova saznanja. Rukovodeći se spomenutim, *tradicionalni udžbenički (autorski) tekstovi* čine manje od četvrtine opsega udžbenika. Ovi tekstovi, koji su opsega od 1,5 strane po lekciji, moraju se naučiti jer predstavljaju *osnovna saznanja* sastavljena od činjenica i povezanosti koje učenici trebaju primijeniti kako bi došli do novih saznanja iz izvora. Učenje olakšava što tekstovi ne navode suvišne leksičke podatke (pri njihovom „istrebljivanju“ suprostavili smo se starim navikama u nastavi povijesti, tzv. stručnom kanonu) nego sadržavaju samo imena, pojmove i datume potrebne za razumijevanje određenih tema predviđenih zahtjevima ispita zrelosti. Nakon autorskog teksta u svakoj lekciji slijedi *Arhiv* koji sadržava izvore usklađene s podnaslovima autorskog teksta. Arhiv sadržava, osim pisanih dokumenata, i fotografije, zemljovide, prikaze, dijagrame i tablice. *Svaki izvor važnim saznanjima na svoj način obogaćuje teme obuhvaćene lekcijama*. Zadatak je nastavnika izabrati izvore koji se obrađuju tijekom sata a koji su namijenjeni obradi kod kuće. Nadamo se da će učenici mnoge izvore pročitati jer ih smatraju zanimljivim a ne jer to od njih traže nastavnici. Analizu izvora potpomažu pitanja i zadaci – oni pružaju ideje i korake za obrađivanje tekstova. Treći dio lekcije čine *Gledišta* putem kojih se možemo baviti spornim temama, zanimljivim osobama ili problemima.

Gradivo je udžbenika usklađeno s okvirnim nastavnim programom koji je odobrilo Ministarstvo prosvjete (28/2000) i može se bez poteškoća obraditi u jednoj školskoj godini.

Osnovna načela rasporeda nastavnoga gradiva

U skladu s nastavnim predmetom koji se predaje u tri sata tjedno naš je raspored nastavnog gradiva planiran za 112 nastavnih sati. (U strukovnim srednjim školama plan se nastavnog programa lako prilagođuje manjoj količini sati.) Udžbenik sadrži 41 numeriranu lekciju. Lekcije dobro raščlanjuju nastavno gradivo, težišta su dobro naglašena i mogu se obraditi u jednom nastavnom satu. Bavi li se nastavnik jednom lekcijom jedan ili dva sata u velikoj mjeri zavisi i od toga koliko namjerava obraditi od izvora u Arhivu. Također u znatnoj mjeri zavisi dužina vremena obrade od primjene raznih formi aktivnosti, budući da se zahtijeva drukčiji vremenski okvir za projektni rad nego za rad pojedinaca. Proturječnost između pojedinačkog rada, obrađivanja gledišta i nastavnog plana riješena je tako da se svakom poglavlju dodaje po dva rezervna sata.

Naravno, nastavnik može odstupiti od rasporeda nastavnog gradiva navedenog u prijedlogu nastavnog plana u skladu s vlastitom koncepcijom ili zahtjevima učenika.

Skraćenice i piktogrami korišteni u prijedlogu nastavnog plana:

P: pojmovi za oblikovanje ili razvijanje

O: važne osobe u lekciji

G: godine

T: topografija

Ujedinjenje interesa, Montesquieu, 1789. Komárom: leksičko gradivo u okvirnom nastavnom programu

Raspored nastavnoga gradiva i prijedlog nastavnog plana

Broj sati	Nastavno gradivo	Sadržajni i razvojni ciljevi	Novo leksičko gradivo za obradu	Tipične kompetencije za razvijanje
1. sat	Ponavljjanje na početku godine	Rasprava o ljetnjim doživljajima učenika (putovanja) s gledišta nastavnog gradiva devetog i desetog razreda. Kratko opisivanje godišnjeg nastavnoga gradiva (s težištem na problemima), poticanje zainteresiranosti.		Emocionalna kompetencija
2. sat	Ponavljjanje na početku godine	Određivanje uvjeta zajedničkog rada. Uspoređivanje zahtjeva i metoda s osnovama devetog razreda. Analiza uspješnih i učinkovitih metoda učenja koje odgovaraju novim zahtjevima.		Pitanja metodike učenja
3. – 5. sat	Ponavljjanje na početku godine	Pregled sadržaja gradiva desetog razreda. Pregled društva i političke misli ranog novog vijeka. Pregled odnosa sila na početku XVIII. stoljeća. Pregled promjena koje su predvidljive u danom razdoblju.		Isticanje sadržajno važnih obilježja

I. Razdoblje prosvjetiteljstva i revolucija (1789. – 1849.)

6. sat	<i>1. lekcija:</i> Duhovna revolucija – prosvjetiteljstvo	Obrađivanje pojma prosvjetiteljstva. Važna obilježja i promjene francuske teorije države – uspoređivanje engleskih i francuskih teorija države. Odnos prosvjetiteljstva prema vjeri i crkvi. Usporedba gospodarskih teorija i gospodarskih promjena prosvjetiteljstva. Razlozi i značajke nastanka prosvijećenog apsolutizma	P: enciklopedija, pravna država, razdvajanje grana vlasti, društveni ugovor, prosvijećeni apsolutizam, tolerancija, geografski determinizam O: Voltaire, Montesquieu, Rousseau, Diderot, A. Smith, Turgot, Quesnay G: 1748.	Proučavanje utjecaja prirodnih odnosa na društvene i državne procese. Prepoznavanje i razumijevanje pojmova i procesa na temelju prikaza. Analiza pisanih izvora: isticanje sadržajno važnih obilježja – procjenjivanje autorova stava.
7. sat	<i>2. lekcija:</i>	Otkrivanje pojma	P: predsjednik	Prepoznavanje

	Stoljeće političke ravnoteže	ravnoteže moći. Praćenje razvoja ustavne monarhije u Engleskoj. Otkrivanje značajki njemačke razdijeljenosti i utjecaj na europsku povijest. Otkrivanje razloga nastanka Rusije kao velesile.	vlade, odgovorna vlada, parlamentarni sustav , torijevci, vigovci O: Fridrik Veliki, Marija Terezija, Josip II., Katarina Velika G: 1740. – 1748., 1756. – 1763., 1772., 1795. T: Poljska, Šleska, Galicija, Crno more	processa uz pomoć zemljopisne karte. Analiza karikatura i raspravljanje o njima. Usporedba pisanog teksta sa slikom. Izvođenje zaključaka na temelju pisanih izvora i diskusija.
8. sat	<i>3. lekcija:</i> Propale reforme i revolucija u Francuskoj	Praćenje razvoja gospodarstva i društva u Francuskoj i ocjena postignutih razina razvoja. Otkrivanje značajki financijske krize. Otkrivanje i objašnjenje čimbenika koji su doveli do revolucije. Otkrivanje značajki revolucije.	P: bilješke žalbi, ustav, treći stalež , državni bankrot, ustavotvorna skupština, narodna garda O: Ludovik XVI., La Fayette, Mirabeau G: 14. 08. 1789. T: Versailles	Prepoznavanje značajki processa uz pomoć prikaza i grafikona. Usporedba pisanog izvora i prikaza – isticanje suštine. Otkrivanje značajki državnog modela uz pomoć prikaza. Otkrivanje processa na temelju slikovnih izvora.
9. sat	<i>4. lekcija:</i> Pokušaj učvršćavanja ustavnoga ustrojstva	Tumačenje i ocjena ukidanja feudalnih veza. Otkrivanje čimbenika pokretača masovnih pokreta i razumijevanje uloge masovnih pokreta. Nabranjanje i ocjena mjera nove vlade. Otkrivanje društvenih i političkih značajki političkih pravaca.	P: žirondinci, jakobinci, građanska prava , supotpis ministra, ograničeno pravo veta, inflacija, ustavni monarhisti, klubovi, sankiloti, asignati O: Robespierre, Danton, Brissot G: 1791. T: Pariz, Marsovo polje	Praćenje processa na zemljopisnoj karti. Usporedba prikaza, slika i pisanog izvora. Otkrivanje značajki državnih modela i njihova usporedba na temelju prikaza.
10. sat	<i>5. lekcija:</i> Radikalizacija revolucije i rađanje nove	Problem rata – otkrivanje gospodarske i društvene pozadine.	P: Konvent, Odbor javnog spasa, desnica, ljevica,	Analiza i usporedba grafikona odnosno slika.

	tiranije	Otkrivanje razloga i posljedica pomaka ka ljevici. Otkrivanje značajki tiranije jakobinaca. Analiza pada tiranije, ocjena političkog ustrojstva nakon jakobinaca.	emigracija, teror, reakcija, maksimiranje cijena, nacionalizam, koalicija, dvodomno zakonodavstvo, Direktorij G: 1793., 1794., 1795. T: Valmy, Vendée, Fleurus	Otkrivanje autorova stava. Istraživanje utjecaja prirodnih čimbenika. Objašnjenje političkih procesa na temelju prikaza.
11. sat	<i>6. lekcija:</i> Vladavina i pad Napoleona	Objašnjenje razloga Napoleonova preuzimanja vlade. Razumijevanje sustava Napoleonove države. Otkrivanje značajki Napoleonovih ratova. Razumijevanje posljedica osvajanja i pada. Ocjena Napoleonove ličnosti, diskusija. Razumijevanje važnih obilježja Svete alijanse.	P: kontinentalna blokada, državni udar, intervencija O: Napoleon, Metternich, Nelson, Kutuzov, Talleyrand, Marija Luiza G: 1799., 1804–1815., 1805., 1809., 1812., 1813., 1815. T: Austerlitz, Trafalgar, Borodin, Waterloo, Leipzig, Beč, Sveta Helena, Besarabija	Praćenje događaja na temelju zemljopisne karte. Analiza pisanih izvora – isticanje suštine, otkrivanje autorova stava. Otkrivanje važnih obilježja događaja na temelju slikovnih izvora.
12. sat	<i>7. lekcija:</i> Pokreti i ideje u prvoj polovici XIX. stoljeća	Otkrivanje gospodarskih, društvenih i kulturnih razloga revolucionarnih pokreta. Analiza poljskog razvoja, objašnjavanje općih i specijalnih obilježja povijesti srednje Europe. Upoznavanje vodećih ideja razdoblja.	P: liberalizam, konzervatizam, nacionalizam, nacionalna država, slobodna konkurencija O: Mazzini, Luj Filip, Nikola I. G: 1820., 1830.	Praćenje procesa na zemljopisnoj karti. Usporedba državnih modela na temelju prikaza. Prepoznavanje značajki procesa na temelju izvora – isticanje suštine. Tumačenje pojava na temelju slikovnih izvora.
13. sat	<i>8. lekcija:</i> Industrijska revolucija i	Otkrivanje pokretača razvoja poljoprivrede i	P: kapitalizam, kapitalist, najamni radnik,	Praćenje procesa na karti. Prepoznavanje

	njezine posljedice	njihovog utjecaja. Otkrivanje društvenih, političkih. i tehničkih povezanosti industrijskog razvoja. Prepoznavanje važnosti parnog stroja. Obrađivanje uloge željeznice s različitih gledišta. Raspravljanje o demografskim problemima.	industrijska revolucija , tvornica, normiranje, vodeća grana, demografska eksplozija, migracija, urbanizacija, segregacija O: Watt, Stephenson, Fulton G: 1780.-1850, 1825. T: Engleska	procesa na temelju grafikona i niza podataka. Vježbanje grafičkoga prikazivanja. Prepoznavanje povijesnih analogija i diskusija.
14. sat	<i>9. lekcija:</i> Amerika i svijet kolonija	Analiza posebnog položaja sjevernoameričkih kolonija. Predstavljanje suprotnosti kolonija i Engleske. Prepoznavanje osobitosti borbe za neovisnost. Analiza državnog ustrojstva Američkih Sjedinjenih Država i njegova usporedba s idejama razdoblja. Identificiranje osobitosti Latinske Amerike. Prepoznavanje novih obilježja kolonizacije.	P: farmersko gospodarstvo, plantažno gospodarstvo, savezna država, elektor, Monroeva doktrina, kreol, mestik O: George Washington, Jefferson, Bolivar, Monroe G: 1776., 1783., 1840.-42. T: New York, Yorktown, Philadelphia, Latinska Amerika, Alžir, Kina, Hongkong	Praćenje procesa uz pomoć zemljopisne karte. Prepoznavanje značajki procesa na temelju izvora. Analiza slikovnih izvora i njihova usporedba s prikazima. Isticanje suštine pisanih izvora. Tumačenje državnog modela na temelju prikaza.
15. sat	<i>10. lekcija:</i> Pokušaji i teorije za rješavanje društvenih konflikata	Analiza novih društvenih pojava. Otkrivanje značajki engleskog modela – izvođenje općih zaključaka. Prepoznavanje glavnih načela utopista. Otkrivanje osnovnih ideja marksizma. Prepoznavanje	P: proleter , utopisti, čartizam, ludizam, klasna borba, štrajk, marksizam O: Marx, Engels, Saint-Simon, Owen G: 1848.	Prepoznavanje značajki procesa na temelju izvora. Analiza slikovnih izvora, izvođenje zaključaka. Usporedba idejnih struja na temelju izvora.

		čimbenika koji određuju položaj i rezultate radničkoga pokreta.		
16. sat	<i>11. lekcija:</i> Val revolucija 1848. godine	Otkrivanje zajedničkih i različitih obilježja revolucionarnih pokreta. Raspravljano o značajkama francuske revolucije. Analiza nacionalnih pokreta za ujedinjenje. Analiza položaja Habsburške monarhije i revolucionarnih pokreta u njoj. Istraživanje uzajamnih utjecaja različitih revolucionarnih pokreta.	P: nacionalni pokreti za ujedinjenje, nacionalne radionice, demagogija, centralizacija, federalizam O: Napoleon III., Metternich, Ferdinand V., Franjo Josip I., Jelačić, Windischgrätz G: (13. ožujka) 1848. T: Frankfurt, Pijemont, Custoza, Beč, Olomouc	Otkrivanje veza, usporedbe uz pomoć zemljopisnih karata. Usporedba i ocjena pisanog izvora i prikaza. Otkrivanje značajki procesa na temelju slikovnih izvora. Otkrivanje značajki etnografskih karata.
17. sat	Sažetak, sistematiziranje			
18. sat	Usmena ili pismena provjera			
19. sat	Obrađivanje iskustava provjere			
20. – 24. sat	Rezervni sati u svrhu obrađivanja Gledišta			

II. Doba obnove u Ugarskoj (1711.–1820.)

25. sat	<i>12. lekcija:</i> Prilagođavanje Ugarske Habsburškom carstvu	Otkrivanje odnosa snaga između staleža i dinastije. Upoznavanje sadržaja Pragmatičke sankcije (Pragmatica Sanctio) i ocjena njenog značaja. Proučavanje državnog ustrojstva Ugarske, razumijevanje veza ugarskih i centralnih uprava. Pregled strukture i funkcioniranja sabora i otkrivanje njegove uloge.	P: Namjesničko vijeće, Pragmatica Sanctio, Namjesničko vijeće, Gornji dom, Donji dom, upućenje zastupnicima O: Karlo III., Kaunitz G: 1722. – 1723. T: Požun, Vojna krajina, Banat	Otkrivanje povezanosti uzroka i posljedica na temelju pisanih izvora, zemljopisnih karata i prikaza. Analiza organizacionih struktura na temelju prikaza. Prikazivanje procesa, rekonstruiranje prošlosti. Otkrivanje važnih
---------	---	--	---	---

				obilježja pojava na temelju slikovnih izvora.
26. sat	<i>13. lekcija:</i> Preporučena država	Bilanca gubitaka za vrijeme turske okupacije. Sažetak načina za nadoknadu gubitka stanovništva. Otkrivanje značajki i utjecaja etničkih promjena. Prikupljanje značajki nacionalnih manjina u Ugarskoj.	P: useljavanje, unutrašnja seoba, nepotpuno društvo, Švabi, Rusini, etnički otoci T: Banat, Tolna, Baranja, Galicija	Praćenje procesa na temelju prikaza i zemljopisnih karata. Analiza pisanih izvora – isticanje suštine. Usporedba tekstova sa slikama. Analiza etničkih karata.
27. sat	<i>14. lekcija:</i> Obnova Ugarske	Usporedba razvoja Ugarske u XVIII. stoljeću s europskim tendencijama. Pregled poljoprivrednog razvoja po regijama. Otkrivanje stanja industrije po regijama. Analiza stanja vanjske trgovine Ugarske.	P: dvojni carinski sustav, plodored, stajsko stočarstvo, okopavine O: Sámuel Tessedik G: 1735., 1754. T: Selmecbánya, Bačka, Banat	Razumijevanje pojmova i procesa uz pomoć tematske karte. Analiza pisanih izvora – isticanje suštine. Praćenje procesa na temelju zemljopisnih karata i prikaza. Izvođenje zaključaka iz grafikona.
28. sat	<i>15. lekcija:</i> Pokušaj stvaranja prosvijećenoga apsolutizma u Ugarskoj	Pregled suradnje staleža i dinastije (interesi i ciljevi). Prepoznavanje uzajamnih djelovanja unutrašnjo- i vanjskopolitičkih veza. Analiza dekreta Josipa II. Ocjena ličnosti i politike Josipa II., diskusija.	P: prosvijećeni apsolutizam, vjerska tolerancija, Ratio Educationis, magnat, urbarno uređivanje, Uredba o jeziku, Uredba o kmetovima, državni jezik, popis stanovništva G: 1767., 1777., 1780.-1790.	Usporedba slikovnih i pisanih izvora. Praćenje događaja na temelju zemljopisne karte. Otkrivanje važnih obilježja pojmova na temelju prikaza. Isticanje suštine, praćenje procesa. Analiza tematskih karata.
29. sat	<i>16. lekcija:</i> Neuspjeh Josipa II. i vraćanje kompromisa	Otkrivanje unutrašnjo- i vanjskopolitičkih razloga neuspjeha. Analiza vraćanja staleškog dualizma.	P: jakobinci u Ugarskoj O: Leopold II., Franjo I., Ignác Martinovics,	Analiza procesa i mentaliteta razdoblja na temelju slikovnih prikaza.

		Pregled odnosa snage vladara i staleža. Smještanje urote jakobinaca u povijest razdoblja.	József Hajnóczy, Ferenc Kazinczy G: 1790.-1792., 1795.	Otkrivanje autorova stava iz izvora. Ocjena povijesne ličnosti na temelju izvora.
30. sat	<i>17. lekcija:</i> Napoleonovi ratovi – polet i kriza	Pregled djelovanja Napoleonovih ratova na gospodarstvo u Ugarskoj. Otkrivanje čimbenika gospodarskog uspona. Praćenje i ocjena društvenih promjena.	P: građansko preobraženje, građanski razvoj, agrarna konjunktura, devalvacija, inflacija, plemićka buna, honoracij	Prepoznavanje bitnih obilježja procesa na temelju prikaza. Analiza pojava uz pomoć zemljopisnih karata. Ocjena slikovnih izvora. Otkrivanje autorova stava iz izvora. Analiza grafikona i dijagrama.
31. sat	Sažetak, sistematiziranje			
32. sat	Usmena ili pismena provjera			
33. sat	Obrađivanje iskustava provjere			
34.–38. sat	Rezervni sati u svrhu obrađivanja Gledišta			

III. Razdoblje reformi i revolucije (1820. –1849.)

39. sat	<i>18. lekcija:</i> Pokretači reformi: István Széchenyi i Miklós Wesselényi	Analiza podrijetla i uloge tradicija u životu dvaju političara. Analiza i usporedba Széchenyijevih i Wesselényijevih ideja. Analiza sukoba Széchenyija i Wesselényija, otkrivanje razloga i raspravljanje o njima. Otkrivanje i ocjena praktične djelatnosti Istvána Széchenyija.	P: konjunktura, reforma, snošenje javnih tereta, kredit, kasino O: István Széchenyi, Miklós Wesselényi	Isticanje suštine, otkrivanje čimbenika koji djeluju na autorov stav. Prepoznavanje značajki prikazivanja na karti. Analiza slikovnih izvora.
40. sat	<i>19. lekcija:</i> Odvijanje reformnog doba	Analiza uloge sabora. Prikupljanje osnovnih pitanja reformnoga doba. Praćenje rezultata	P: cenzura, vječni otkup, snošenje javnih tereta, ujedinjenje	Praćenje procesa na temelju zemljopisnih karata i prikaza. Usporedba i analiza

		sabora reformnoga doba. Otkrivanje uloge mladeži u saboru. Karakteriziranje struja reformnog doba.	interesa, umjereni, centralisti O: Ferenc Kölcsey, József Eötvös, Ferenc Deák, Lajos Kossuth, Aurél Dessewffy G: 1830., 1832.–1836., 1840.	slikovnih i pismenih izvora. Analiza pismenih izvora – isticanje suštine. Diskusija na temelju izvora i prikaza.
41. sat	<i>20. lekcija:</i> Političke borbe četrdesetih godina	Ocjena rezultata sabora 1843.–1844. godine. Otkrivanje odnosa između gospodarskog života i političkih težnji reformnog doba. Prepoznavanje promjena u taktici dvora prema reformama. Tumačenje stranačkih programa – traženje istovjetnosti i razlika. Karakteriziranje mlade Ugarske.	P: državni jezik, zaštitna carina, administrator, novi konzervativci O: Sándor Petőfi, Mihály Táncsics, Metternich G: 1844. T: županije Bihar i Fejér	Usporedba stranačkih programa. Formiranje stavova na temelju različitih prikaza (dijagrama, grafikona, zemljopisnih karata, itd.). Raspravljavanje o različitim mišljenjima. Analiza slikovnih izvora.
42. sat	<i>21. lekcija:</i> Nacionalno buđenje i pitanje nacionalnih manjina	Otkrivanje općih i posebnih obilježja mađarske nacionalne ideje. Nacionalno buđenje kod nacionalnih manjina u Ugarskoj – otkrivanje zajedničkih i posebnih obilježja. Analiza odnosa između kulture i nacionalne ideje.	P: nacionalna država, jedna politička nacija, ilirizam, dakorumunjska teorija, panslavizam O: Sándor Kőrösi Csoma	Otkrivanje bitnih elemenata procesa na temelju prikaza. Rekonstruiranje značajki razdoblja uz pomoć slikovnih izvora. Usporedba zemljopisnih karata i niza podataka, izvođenje zaključaka. Usporedba različitih prikaza etničkih odnosa na karti.
43. sat	<i>22. lekcija:</i> Zakonita revolucija i pokušaj konsolidacije	Analiza uzajamnog djelovanja međunarodnih i unutrašnjih odnosa. Praćenje događaja revolucije u Pešti.	P: Ožujaska mladež, nacionalna garda, unija, odgovorna vlada,	Analiza i usporedba slikovnih izvora. Praćenje procesa na zemljopisnoj karti. Analiza pisanih

		Analiza travanjskih zakona s više gledišta. Tumačenje oslobođanja kmetova. Otkrivanje mogućnosti konsolidacije.	povjerenik vlade, oslobođanje kmetova, biračko pravo O: Sándor Petőfi, Mór Jókai, Pál Vasvári, Lajos Batthyány, palatin István G: 15. ožujka 1848., 11. travnja 1848.	izvora, otkrivanje autorova stava.
44. sat	23. lekcija: Organiziranje obrane	Analiza nacionalnoga pitanja. Praćenje napada carskih vojnih snaga. Pregled organizacije otpora. Praćenje borbi u sjevernoj Ugarskoj i Erdelju.	P: domobranstvo, narodni ustanici, vinska desetina O: Artúr Görgey, György Klapka, József Bem, János Damjanich, Jelačić, Windischgrätz G: 29. rujna 1848., 5. siječnja 1849., 5. veljače 1849. T: Pákozd, Vác, prijevaj Branyiszó	Praćenje i analiza procesa na zemljopisnoj karti, prikaz vojnih akcija. Analiza pisanih izvora – isticanje suštine, otkrivanje autorova stava. Tumačenje prošlosti na temelju slikovnih izvora.
45. sat	24. lekcija: Sjajne pobjede i tragičan poraz	Analiza promjena u odnosima vojnih snaga. Otkrivanje uloge pitanja nacionalnih manjina. Pregled promjena u unutrašnjoj politici. Suočavanje s datim alternativama Mađarima i njihovo raspravljanje na temelju izvora.	P: neovisnost, guverner, kolektivna i individualna prava, Zakon o nacionalnim manjinama O: Kossuth, Bertalan Szemere, László Teleki, Haynau, Görgey G: 14. travnja, 21. svibnja, 13. kolovoza 1849. T: Kápolna, Isaszeg,	Tumačenje prošlosti na temelju slikovnih izvora (karikatura, slike o bitkama, itd.). Praćenje i analiza procesa na zemljopisnoj karti, prikaz vojnih akcija. Analiza pisanih izvora i raspravljanje o njima.

			Komárom, Temesvár, Világos	
46. sat	Sažetak, sistematiziranje			
47. sat	Usmena ili pismena provjera			
48. sat	Obrađivanje iskustava provjere			
49.–53. sat	Rezervni sati u svrhu obrađivanja Gledišta			

IV. Razdoblje nacionalnih država i imperija (1849.–1914.)

54. sat	<i>25. lekcija:</i> Europa nakon revolucija	Otkrivanje političkih, gospodarskih, duštvenih i kulturnih razloga promjena u politici velesila. Analiza političkog sustava Napoleona III. Analiza položaja Rusije. Praćenje ostvarivanja ujedinjenja Italije. Ocjena vanjskopolitičke uloge Italije.	P: istočno pitanje, iredentistički pokret O: Napoleon III., Nikola I., Cavour, Garibaldi G: 1853.–1856., 1859., 1861., 1863. T: Krimski poluotok, Sevastopolj, Pijemont, Rumunjska, Savoja, Nica	Praćenje procesa na zemljopisnoj karti. Objašnjenje pojmova na temelju prikaza. Tumačenje procesa na temelju slikovnih izvora. Tumačenje i praćenje pojmova na prikazima.
55. sat	<i>26. lekcija:</i> Njemačko jedinstvo i građanska država	Analiza njemačkih gospodarskih i demografskih podataka. Pregled diplomatskih i vojnih koraka prema ujedinjenju Njemačke. Istraživanje državnoga ustrojstva Njemačkoga carstva. Razumijevanje vanjskopolitičkih posljedica ujedinjenja Njemačke. Analiza i pregled zadataka građanske države.	P: veliko- i malonjemačko jedinstvo, komuna, srednja klasa, kulturna borba, ustavna ljudska prava, državna preraspodjela O: Bismarck G: 1866., 1870., 1871. T: Njemačko carstvo, Elzas-Lotaringija	Analiza i tumačenje prikaza. Sistematiziranje procesa i pojava na temelju prikaza. Analiza pisanih izvora – isticanje suštine, usporedba.
56. sat	<i>27. lekcija:</i> Novi val i utjecaji industrijske	Otkrivanje značajki Druge industrijske revolucije. Otkrivanje djelovanja	P: sustav tekuće vrpce, monopol, kartel, trust, sindikat,	Analiza prikaza i dijagrama. Tumačenje zemljopisne karte

	revolucije	tehničkih novina na svakodnevnicu i njihova usporedba s današnjim prilikama. Praćenje i analiza demografskih procesa. Otkrivanje veza između urbanizacije i načina života.	masovna proizvodnja, nagomilano društvo O: Marconi, Benz, Bessemer, braća Wright G: 1903.	koja predstavlja podatke. Otkrivanje povezanosti uzroka i posljedica na temelju statistika i slika.
57. sat	28. lekcija: Uspion Sjedinjenih Država i neravnomjeran razvoj	Usporedba Sjevera i Juga s gospodarskog, društvenog i kulturnoga gledišta, otkrivanje suprotnosti. Praćenje događaja građanskog rata. Pregled značajki posljedica neravnomjernoga razvoja. Praćenje napredovanja Sjedinjenih Država.	P: neravnomjeran razvoj, imperijalizam, načelo otvorenih vrata O: Lincoln, Lee, Grant G: 1854., 1861.–1865., 1898., 1899. T: Kuba, Panamski kanal	Praćenje procesa na prikazu i zemljopisnoj karti. Grafičko tumačenje i predstavljanje društvenih i političkih procesa. Tumačenje slikovnih izvora i grafikona.
56. sat	29. lekcija: Vesile i kolonizacija	Otkrivanje novih aspekata kolonizacije. Prikazivanje kolonija europskih država i suprotnosti među kolonijama. Otkrivanje gospodarskih, demografskih i političkih elemenata kolonizacije. Otkrivanje razloga uspona Japana. Analiza uloge Japana kao regionalne sile.	P: izmjenični sustav vladanja, dominij, sipajski ustanak, Buri, samuraji, Meijijska reforma O: Vilim II., kraljica Viktorija G: 1854., 1857., 1868., 1898. T: Sueski kanal, Fashoda, Njemačka Istočna i Jugozapadna Afrika, Koreja	Tumačenje procesa na temelju tabele. Raspravljane o povijesnoj ulozi ličnosti. Usporedba pisanog izvora, skicirane karte, niza podataka i dijagrama koji se odnose na istu temu.
59. sat	30. lekcija: Formiranje saveznih sustava	Ocjena Saveza triju careva (konvergentni i divergentni čimbenici). Otkrivanje i razumijevanje čimbenika koji su doveli do formiranja novih saveznih	P: Trostruki savez, Antanta G: 1878., 1879., 1882., 1892., 1904., 1905., 1907. T: Bosna i Hercegovina, Bugarska,	Isticanje bitnih značajki određenog razdoblja ili pojave na temelju slikovnih izvora. Praćenje i tumačenje događaja na temelju

		sustava. Otkrivanje i analiza djelovanja Berlinskog kongresa, Rusko-japanskog rata i natjecanja kolonizacije na savezne sustave.	Afganistan, Mandžurija, pruga transsibirske željeznice	zemljopisne karte. Analiza prikaza i niza podataka. Otkrivanje povezanosti uzroka i posljedica na temelju različitih izvora.
60. sat	<i>31. lekcija:</i> Zaoštavanje društvenih, nacionalnih i političkih suprotnosti	Nabrajanje smjerova radničkoga pokreta. Otkrivanje i razumijevanje društvenih, političkih i regionalnih aspekata pojedinih smjerova. Otkrivanje i analiza nacionalnih i političkih suprotnosti. Otkrivanje gospodarske, društvene i ideološke pozadine suprotnosti.	P: socijaldemokracija, revizionizam, centristi, Internacionala, boljševici, menjševici, kršćanski socijalizam, anarhizam O: Lenjin, Eduard Bernstein, Bakunjin, Leon XIII., Nikola II. G: 1889., 1891., 1905., 1911., 1912., 1913. T: Maroko, Kuvajt	Praćenje procesa i političkih događaja na zemljopisnoj karti i prikazima. Isticanje važnih obilježja određenog razdoblja na temelju slikovnih izvora. Analiza teksta.
61. sat	<i>32. lekcija:</i> Svakidašnjica i živahan duhovni život sretnih mirnih vremena	Raspravljavanje o pojmu sretnog mirnodopskog vremena. Analiza novih pojava koje su rezultat slobodnog vremena (sport, turizam, masovna zabava, itd.). Otkrivanje općih odnosno specifičnih, uz razdoblje vezanih značajki olimpijskog pokreta. Pregled stanja umjetnosti i znanosti i analiza njihovih odgovora na probleme razdoblja.	P: srednja klasa, masovna kultura, ideja olimpijskih igara, evolucija, psihoanaliza, impresionizam, secesija O: Charles Darwin, Freud, Schopenhauer, Nietzsche	Isticanje suštine, analiza povezanosti uzroka i posljedica. Otkrivanje značajki određene kulture na temelju slikovnih izvora.
62. sat	Sažetak, sistematiziranje			
63. sat	Usmena ili pismena provjera			
64. sat	Obrađivanje iskustava provjere			

65.–69. sat	Rezervni sati u svrhu obrađivanja Gledišta
-------------	--

V. Razdoblje građanskog razvoja i modernizacije u Ugarskoj (1849.–1914.)

70. sat	<i>33. lekcija:</i> Razdoblje apsolutizma	Otkrivanje čimbenika osvete i njezinih veza sa ciljevima carstva. Raspravljanje o gospodarskim rezultatima Bachova razdoblja. Analiza otpora mađarskih političara Beču (razlozi, oblici i posljedice).	P: pasivni otpor, žandarmerija, Urbarni patent, novi apsolutizam O: Franjo Josip, Alexander Bach, Ferenc Deák G: 6. listopada 1849., 1853., 1859., 1860. T: Arad	Analiza izvora: istraživanje autorova stava. Analiza procesa na temelju prikaza. Usporedba i analiza tekstova i niza podataka.
71. sat	<i>34. lekcija:</i> Put prema nagodbi	Analiza neuspjeha novog apsolutizma (vanjskopolitički i unutrašnjopolitički razlozi). Upoznavanje stranaka na saboru 1861. godine, usporedba njihovih programa. Otkrivanje vajnaskopolitičkih, unutrašnjopolitičkih i gospodarskih razloga nagodbe. Analiza ustrojstva dualizma.	P: federalni, adresa, odluka, nagodba, dualizam, zajednički poslovi , kvota, delegacija, pravo presankcioniranja O: László Teleki, Gyula Andrassy G: 1860., 1861., 1865., 1867.	Isticanje suštine, tumačenje stavova, rekonstruiranje načina života. Tumačenje procesa na temelju tabele. Tumačenje državnog ustrojstva na temelju prikaza. Usporedba prikaza s tekstom.
72. sat	<i>35. lekcija:</i> Pitanje nacionalnih manjina 1845.–1868.	Ocjena približivanja u pedesetim godinama XIX. stoljeća. Tumačenje ideje dunavske konfederacije. Otkrivanje i ocjena Zakona o nacionalnim manjinama. Tumačenje i ocjena Hrvatsko-ugarske nagodbe. Pregled stanja nacionalnih manjina tipičnog za Europu iz tog razdoblja.	P: konfederacija, Hrvatsko-ugarska nagodba , ban, autonomija O: József Eötvös G: 1868. T: Rijeka	Prepoznavanje procesa, isticanje suštine, pripremanje opisa. Praćenje procesa, prepoznavanje veza u prostoru na zemljopisnoj karti. Prepoznavanje alternative.

73. sat	<i>36. lekcija:</i> Političke prilike do kraja stoljeća	Karakteriziranje odnosa stranaka u dualizmu, otkrivanje osnovnih načela i značajki stranaka. Ocjena djelatnosti predsjednika vlade Kálmána Tisze. Otkrivanje uloge države u modernizaciji. Razumijevanje gospodarskih i ideoloških razloga gospodarske politike države.	P: vladajuća stranka, državnopravno pitanje, opstrukcija , žandarmerija, pučko obrazovanje , diskusija o obrani, državne matične knjige , infrastruktura, kubikaši O: Kálmán Tisza, Gábor Baross, Sándor Wekerle G: 1875.–1890., 1894.–1895.	Praćenje procesa i otkrivanje povezanosti uzroka i posljedica na temelju prikaza i zemljopisnih karata. Zajednička analiza različitih čimbenika na zemljopisnoj karti, otkrivanje osobnosti geografskih regija. Analiza teksta, isticanje suštine.
74. sat	<i>37. lekcija:</i> Gospodarstvo u razvoju	Karakteriziranje preobrazbe poljoprivrede. Otkrivanje elemenata brzog razvoja industrije. Istanje osobnosti industrijske strukture u Ugarskoj. Razumijevanje uloge kreditne strukture. Praćenje preobrazbe Budimpešte u svjetski grad, otkrivanje razloga razvoja. Upoznavanje značajki urbanističkog aspekta.	P: oplemenjivanje vrsta, eklekticism O: Miksa Déri, Ottó Bláthy, Károly Zipernowsky, Kálmán Kandó, Donát Bánki, János Csonka, Tivadar Puskás, Frigyes Podmaniczky G: 1872., 1873.	Istanje suštine, usporedba i traženje povijesnih analogija. Utvrđivanje osobitosti gospodarskih grana, identifikacija uzajamnog djelovanja više čimbenika na karti, grafikonu i nizu podataka.
75. sat	<i>38. lekcija:</i> Pitanje nacionalnih manjina do prijelaza stoljeća	Analiza elemenata demografske eksplozije u Ugarskoj. Praćenje promjena etničkih odnosa, otkrivanje razloga. Praćenje razvoja pitanja nacionalnih manjina. Otkrivanje različitog položaja i težnji različitih manjinskih skupina u Ugarskoj.	P: iseljavanje , asimilacija, antisemitizam, emancipacija, memorandum G: 1882., 1895. T: Galicija	Analiza izvora: prepoznavanje autorova stava, otkrivanje njegovih ciljeva. Usporedba teksta s prikazom, otkrivanje procesa. Analiza povijesnih diskusija, izdiferencirani pristup suprotnim

				stavovima. Analiza etničkih karata.
76. sat	<i>39. lekcija:</i> Promjene u društvu	Razumijevanje pojma nagomilanog društva. Otkrivanje i usporedba osobitosti poljoprivrednog odnosno industrijskog društva. Otkrivanje gospodarskih i političkih aspekata seljačkog pitanja. Otkrivanje elemenata, razvoja i težine radništva u formiranju.	P: nagomilano društvo, fideikomis, gospodska srednja klasa, džentri, sitna buržoazija, krupna buržoazija, agrarni proleter, sluga, kubikaši	Analiza slikovnih izvora, izvođenje zaključaka. Praćenje procesa uz pomoć prikaza. Analiza teksta, isticanje suštine, otkrivanje autorova stava.
77. sat	<i>40. lekcija:</i> U predvečerje svjetskog rata	Pregled načela i politike međunarodne socijaldemokracije. Otkrivanje značajki socijaldemokracije u Ugarskoj. Otkrivanje društvenih korijena i ideologije kršćanskog socijalizma i građanskog radikalizma. Prikupljanje i analiza pojava koje upućuju na krizu dualizma. Parlamentarna kriza i ocjena njezina rješenja.	P: građanski radikalizam, koalicija, opće i tajno biračko pravo, opstrukcija, saborski poslovnik O: Oszkár Jászi, István Tisza, Mihály Károlyi, Ottokár Prohászka, István Nagyatádi Szabó G: 1890., 1904., 1905., 1910., 1912.	Analiza i ocjena karikatura. Pismena analiza struktura predstavljenih na prikazima. Izvođenje zaključaka iz portreta. Izvođenje zaključaka iz stranačkih programa u odnosu na političke aspekte stranaka.
78. sat	<i>41. lekcija:</i> Sretna mirna vremena u Ugarskoj	Tumačenje pojma sretnog mirnodopskog vremena u povijesti Ugarske. Otkrivanje djelovanja modernizacije na promjene u načinu života. Analiza društvenih i regionalnih osobitosti promjena u načinu života. Pregled povijesti kulture razdoblja.	P: milenij, eklektizam, secesija O: Ödön Lechner, Károly Kós, Béla Bartók, Zoltán Kodály, Ferenc Lehár, Jenő Huszka, Imre Kálmán G: 1896.	Isticanje suštine, prepoznavanje stavova različitih razdoblja. Grafički prikaz sustava i procesa. Rekonstrukcija prošlosti uz pomoć izvora. Interpretacija plakata.

79. sat	Sažetak, sistematiziranje
80. sat	Usmena ili pismena provjera
81. sat	Obrađivanje iskustava provjere
82. – 86. sat	Rezervni sati u svrhu obrađivanja Gledišta

VI. Ponavljanje na kraju godine, sistematiziranje, sažetak

87. – 91. sat	Tematsko ponavljanje	<p>Pregled razdoblja i regija o kojima je bilo riječi tijekom školske godine.</p> <p>Izrada načela pregledne tabele o naučenim razdobljima.</p> <p>Usporedba i uređivanje glavnih crta vremenskih perioda unutar razdoblja po regijama u tabelu.</p>	<p>Izrada skiciranih karata i prikaza koji prikazuju ukupne utjecaje različitih čimbenika.</p> <p>Očitavanje procesa sa prikaza.</p> <p>Prepoznavanje i sistematiziranje povijesnih analogija.</p>
92. – 96. sat	Tematsko ponavljanje	<p>Pregled društvenih i državnih sustava novoga vijeka.</p> <p>Sastavljanje glavnih značajki promjena.</p> <p>Pregled pojmova teorija o društvu i državi.</p> <p>Usporedba mađarskih i svjetskih povijesnih tendencija.</p>	<p>Očitavanje procesa sa prikaza.</p> <p>Prepoznavanje i sistematiziranje povijesnih analogija.</p> <p>Proučavanje i izrada grafičkih prikaza.</p>
97. – 101. sat	Tematsko ponavljanje	<p>Pregled povijesti ideologije i umjetnosti novoga vijeka.</p> <p>Otkrivanje uzajamnih utjecaja kulturnih, gospodarskih i političkih čimbenika.</p> <p>Pregled i pojašnjenje pojmova iz povijesti ideologije.</p> <p>Usklađenost mađarske povijesti ideologije i umjetnosti sa svjetskim povijesnim tendencijama.</p>	<p>Prepoznavanje i sistematiziranje povijesnih analogija.</p> <p>Proučavanje i izrada grafičkih prikaza.</p> <p>Usporedna analiza tekstova.</p>
102. – 103. sat	Tematsko ponavljanje	<p>Pregled gospodarskog života novoga vijeka.</p> <p>Usporedna analiza čimbenika koji utječu na gospodarski život.</p> <p>Analiza pojedinih oblasti gospodarskog života po regijama tijekom predmetnog razdoblja.</p> <p>Usporedba mađarskih i svjetskih povijesnih tendencija</p>	<p>Prepoznavanje i sistematiziranje povijesnih analogija.</p> <p>Proučavanje i izrada grafičkih prikaza.</p> <p>Analiza prikaza gospodarskih</p>

			procesa na zemljopisnoj karti. Uvježbavanje primjene pojmova.
104. – 112. sat	Tematsko ponavljanje	Tematsko grupiranje i obrada značajnih diskusija razdoblja na temelju izvora i različitih vrednovanja.	Prepoznavanje i sistematiziranje povijesnih analogija. Razvijanje sposobnosti diskutiranja i logičkog rasuđivanja. Poštovanje tuđeg mišljenja.

Naslov izvornika:

Útmutató és tanmenetjavaslat

Kaposi József Történelem III. középiskolák, 11. évfolyam c. tankönyvéhez (RE 660)

Odgovorni urednik mađarskog izdanja:

Mihály Pálinkás

Prevoditelj:

István Vig

Odgovorna urednica hrvatskog izdanja:

Aleksandra Kovač

© Száray Miklós, Oktatókutató és Fejlesztő Intézet (Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó Zrt.), 2007

Oktatókutató és Fejlesztő Intézet

1143 Budapest, Szobránc u. 6-8.

Vevőszolgálat: vevoszolgalat@ofi.hu

Telefon: (+36-1) 235-5508

A kiadásért felel: Dr. Kaposi József főigazgató

Raktári szám: RE 31600

Műszaki igazgató. Kamp Alfréd

Felelős szerkesztő: Kovács Aleksandra

Műszaki szerkesztő: Orlai Márton

Terjedelem: 2,4 A/5 ív